

ANAC

Butlletí de l'Arxiu Nacional de Catalunya

L'ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA DINS L'ADMINISTRACIÓ OBERTA DE CATALUNYA

Al setembre de 1999 la Generalitat de Catalunya va engegar el projecte de l'Administració Oberta de Catalunya (AOC) amb l'objectiu de crear un marc perquè els ciutadans i les empreses es relacionessin electrònicament amb l'Administració. Es tracta d'un projecte de gran abast que pretén transformar profundament el marc de relacions amb el ciutadà així com entre les administracions catalanes.

L'Administració Oberta de Catalunya té com a objectiu principal millorar les relacions entre les administracions, els ciutadans i les empreses i els professionals de Catalunya mitjançant la utilització de les noves tecnologies de la informació i les comunicacions. Aquesta millora consisteix en la **simplificació** de les relacions dels ciutadans amb l'Administració, l'**ampliació** dels canals de comunicació, la **millora del nivell de satisfacció** del ciutadà, la **integració de tota la informació** d'interès general per al ciutadà en un punt únic i la **generació de nous serveis d'alt valor afegit**.

La implantació del projecte de l'AOC comporta uns beneficis generals així com uns altres de particulars per als ciutadans i les administracions. Pel que fa al primer punt, ajuda a la vertebració real del territori i identifica un portal centralitzat propi i únic de les administracions públiques catalanes. Respecte al segon, beneficia els ciutadans perquè possibilita l'accés a tots els serveis públics cada dia de la setmana i a totes hores, simplifica els tràmits i presta un servei ràpid i àgil sense la necessitat de desplaçar-se fins a l'Administració; finalment, per a les administracions, és la millora del servei i de la imatge de l'Administració, afavoreix l'eficàcia interna i n'impulsa la transformació i l'adequació al nou mil·lenni i a la societat de la informació.

El portal de l'Administració Oberta de Catalunya s'anomena CAT365 i té com a objectiu principal canalitzar i distribuir els serveis de l'Administració. Ofereix la possibilitat de gestionar tots els tràmits del ciutadà amb l'Administració des d'un sol canal. CAT365 és una plataforma de consulta, gestió i interacció entre els usuaris (ciutadans, empreses o entitats) de les administracions públiques de Catalunya.

El Departament de Cultura va elaborar un pla director per establir les actuacions necessàries que calia programar en el projecte de l'Administració Oberta de Catalunya. Aquest pla, elaborat al maig del 2001, va incloure com a servei d'informació i difusió del patrimoni cultural l'inventari del fons de l'Arxiu Nacional de Catalunya, atenent-ne l'interès social i tenint en compte les facilitats que dona la informàtica.

El procés per facilitar la difusió d'inventaris culturals, entre els quals destaca el de l'ANC, es va fer en dues parts:

1. La inclusió de la informació consultable, un cop extreta de l'entorn de producció, en la base de dades de l'entorn de difusió.

Editorial

SUMARI

Editorial

L'Arxiu Nacional de Catalunya dins l'Administració Oberta de Catalunya / **1**

Temes

Setanta -cinc anys d'escoltisme català a l'Arxiu Nacional de Catalunya / **2**

El fons documental de Miquel Coll i Alentorn / **7**

El fons de la Fonoteca Històrica Jaume Font / **9**

Noticiari

El patrimoni confiscat a les cooperatives catalanes entre 1939 i 1943 / **11**

La publicació periòdica «Ferms!» del Fons Generalitat de Catalunya (Èxili) / **12**

Testimonis de l'obrador d'impremta de l'Institut Escola: documents i gravats / **12**

Els expedients d'aprofitament de l'aigua subterrània / **13**

Recuperació del fons de la Guerra Civil a Moscou / **14**

La digitalització del fons Família d'Arquer d'Arenys de Munt / **14**

La documentació del Club Excursionista de Gràcia / **15**

Simposi sobre Pau Casals / **16**

Drets d'imatge i Internet / **16**

Tesaurus a l'àrea d'imatges, gràfics i audiovisuals / **17**

Ingressos / **17**

Agenda / **19**

Recull de premsa / **20**

Edita	Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura
Direcció	Josep M. Sans i Travé
Redacció	Francesc Balada, Josep Fernández, Àngels Bernal, Imma Navarro, Carles Figuerola
Impressa	Printing Sùria
Tiratge	1.500 exemplars
ISSN	1695-9000
Dip. Legal	B.27.802-2002

2. La creació de la base de dades pública i de la interfície per a la recerca i la consulta del ciutadà, que calia col·locar en l'entorn de difusió.

Atès que la gestió del fons de l'Arxiu Nacional de Catalunya funciona per dos mòduls específics (documentació textual i documentació no textual), la implantació es va plantejar en dues fases consecutives. Així, a finals del 2002 es va incloure en l'entorn de difusió la consulta de la documentació textual; pròximament s'hi afegirà la consulta de la documentació no textual. Per accedir a la primera opció, l'usuari s'ha de situar en el portal www.cat365.net, opció Serveis ciutadans/Cultura/Vull consultar l'Arxiu Nacional de Catalunya.

Amb aquest projecte, l'Arxiu Nacional de Catalunya se situa al capdavant en l'aplicació de les noves tecnologies informàtiques en el món dels arxius i facilita la difusió dels seus fons i la comunicació amb els usuaris i ciutadans, mitjançant el portal de l'Administració Oberta de Catalunya.

Temes

SETANTA-CINC ANYS D'ESCOLTISME CATALÀ A L'ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA

Història de l'escoltisme català¹

Cal situar el naixement oficial de l'escoltisme a Catalunya en l'any 1912, durant el qual van sorgir dues iniciatives amb una història diferent. Es tracta dels Exploradores Barceloneses i dels Jovestels de Catalunya. Un any abans, però, el 1911, Ramon Soler i Lluch, obrer de La Seda, havia format el primer grup de minyons, poc temps abans que el capità Rosselló hagués decidit promoure l'escoltisme a Barcelona.

L'any 1912 el capità de cavalleria Pere Rosselló i Aixet, preocupat per l'educació del jovent i basant-se en escoles privades, va promoure la fundació dels Exploradores Barceloneses amb el suport d'alguns mestres i directors d'escola. En el comitè directiu hi figurava gent de l'alta societat local deslliçada del moviment catalanista d'aquella època. Aquesta iniciativa va arrelar al nostre país pel color militarista i pel lligam que mantenia amb les directrius centralistes. El 1914 els Exploradores Barceloneses es van convertir en la secció local dels Exploradores de España.

El 4 de gener de 1913 s'havia presentat l'associació Exploradores de España, fundada pel capità Teodoro Iradier a Madrid. El 19 de gener del mateix any els Exploradores Barceloneses havien fet la presentació de la seva associació a la gran sala del Palau de Belles Arts; els contactes amb la direcció dels Exploradores de España ja van començar en aquell moment. L'any següent ja funcionaven els agrupaments Trabajo, Fivaller, Peninsular, Covadonga, Minerva, Ibérico, Industria, Barcino, Comercio, Victoria, Siglo, Stadium, Cataluña, Águila, Hispania i Marco Polo. El tarannà era espanyolista i en formaven part 1.064 membres, 48 instructors i un comitè de 12 membres amb 240 socis protectors.

El 26 de febrer de 1920 els Exploradores Barceloneses van ser absorbits pels Exploradores de España, els quals van ser reconeguts pel govern com a única associació i van ingressar com a membres del Moviment Scout Internacional d'aquell moment. Amb l'adveniment de la República, els Exploradores de España van deixar de dependre de la presidència del Consell de Ministres i van ser tutelats pel Ministeri d'Instrucció Pública. A partir d'aquell any mateix es van publicar alguns treballs en català a les revistes de l'associació. La secció catalana d'Els Exploradores de España es van constituir en Federació Catalano-Balear de l'esmentada associació i van

1. Algunes dades de la història de l'escoltisme a Catalunya s'han extret de <http://fguim.sytes.net/nuria/moviment/historia.html> (19.9.2003) i de <http://ww2.grn.es/venturajl/scout/hiescat.htm> (17.1.2003).

Jamboree d'Àustria, 1951. Uniformes scouts de Catalunya entre 1933 i 1939. ANC. Fons Germanor de Minyons de Muntanya

col·locar al costat de la cinta de la bandera espanyola la de les quatre barres.

El primer intent de fer un escoltisme purament català i deslligat completament del sentit nacionalista espanyol, que seguien tant els Exploradores Barceloneses com els Exploradores de España, va ser degut a l'advocat i publicista Ignasi Ribera i Rovira, el qual va presentar aquesta idea al novembre de 1912 en una conferència al Centre Autonomista de Dependents de Comerç (CADCI) en què va exposar el caràcter que ell creia que havia de tenir l'escoltisme català. Els anomenats Jovestels de Catalunya van crear els agrupaments Catalunya i Canigó. La idea formulada per Ribera i Rovira no va tenir, però, gaire èxit perquè no entroncava amb els corrents polítics dominants, ni formava part de l'empenta civiocultural de l'excursionisme ni de les noves experiències pedagògiques.

Josep Maria Batista i Roca va ser l'home que va representar des d'una altra vessant i al llarg d'una sèrie d'anys una nova institució de l'escoltisme. A través del Secretariat de Coordinació de Treballs Excursionistes del Centre Excursionista de Catalunya (CEC), Batista i Roca començà un periple per centres excursionistes de barris i pobles per tal d'orientar les activitats de les seccions juvenils respectives cap a les pràctiques escoltes. L'ambient hi era molt favorable perquè hi havia un cert neguit per un renaixement català cultural i cívic; per això s'havien creat aquestes seccions juvenils els anys difícils de la dictadura, de manera que l'oferiment del mètode escolta per Batista i Roca hi sintonitzava d'allò més bé.

Així va néixer l'escoltisme genuïnament català, que trobà ressò immediatament en molts grups de joves de centres excursionistes, entitats recreatives i instructives o religioses. A poc a poc, els grups i el nombre d'activitats diverses van anar creixent; el 1928 es va organitzar al Papiol el primer campament general de Guies Excursionistes i Minyons de Muntanya, com a constatació comuna que havia nascut un nou moviment de formació de nois. Eren els Minyons de Muntanya. El 1930 es constituí el Consell General de la Germanor de Minyons de Muntanya amb Josep Maria Batista i Roca com a president.

Respecte a l'escoltisme femení, les Girl Guides s'havien fos

poc temps després de néixer el 1913, però la presència de noies en l'escoltisme va continuar relacionada tant amb grups de Minyons de Muntanya com amb grups dels Exploradores. L'any 1927 el Secretariat de Coordinació de Treballs Excursionistes del Centre Excursionista de Catalunya (CEC) es va proposar organitzar cursos de preparació tècnica de Guies Excursionistes. Francesc Maspons i Anglasesell n'era el president i Josep Maria Batista i Roca, el vicepresident. L'any següent, els qui en van obtenir el certificat es van constituir en Germanor de Guies Excursionistes (GGE) i es van comprometre a assistir als campaments generals.

L'any 1931, sota la inspiració de Josep Maria Batista i Roca es va constituir la Germanor de Noies Escoltistes. L'any 1931 van néixer l'agrupament guia Canigó, de Palestra, i el Joan Maragall, del grup Excursionista Joventut Catalana. El 1932 mossèn Antoni Batlle va fundar l'agrupament guia Congesta i es va constituir la Germanor de Noies Escoltistes, que prengué el nom de *Germanor de Noies Guies*, paral·lela a la Germanor de Minyons de Muntanya. El 1933 va néixer la Institució Catalana d'Escoltisme, formada per la Germanor de Noies Guies Escoltistes (que va canviar de nom i va adoptar el de *Germanor de Noies Guies*), la Germanor de Minyons de Muntanya i la Germanor de Guies Excursionistes. Dins la Germanor de Minyons de Muntanya, les Guies Excursionistes eren una tercera branca al costat dels Minyons i dels Follets de Muntanya.

L'any 1937, durant la Guerra Civil, es va formar el primer Consell General de la Germanor de Noies Guies de Catalunya, que va actuar en el Servei d'Ajuda als Refugiats a Sant Felip Neri, Barcelona i la Molina. Uns quants anys després de la guerra, el 1945, els dos agrupaments històrics de la Germanor de Noies Guies, Joan Maragall (1931) i Congesta (1932) van reprendre les activitats; l'any següent van reconèixer com a cap escolta Josep Maria Batista i Roca.

Paral·lelament, el 1933, sectors dels Exploradores Barceloneses preocupats per la manca d'arrelament a Catalunya d'aquesta associació i pel fet que depenia d'un organisme d'àmbit estatal se'n van separar. D'aquesta escissió en va néixer els Boy-Scouts de Catalunya. La presidència d'honor es va oferir al president de la Generalitat, Francesc Macià. Quan va esclatar la Guerra Civil, els Boy-Scouts de Catalunya es van fer càrrec de diferents serveis de la Conselleria de Sanitat de Guerra. Quant a la secció de noies, les Muchachas Exploradoras, que havien nascut prop dels Exploradores, van crear, el 1933, l'associació Girls-Scouts de Catalunya.

Els Minyons de Muntanya i els Boy-Scouts de Catalunya es van unificar l'any 1936 per les circumstàncies imperatives i difícils provocades per l'esclat de la Guerra Civil Espanyola; el 20 d'octubre, tement una unificació de l'escoltisme català per decret, Alexandre Pinyol i Llop, pels Boy-Scouts de Catalunya, i Josep Maria Batista i Roca, per la Germanor de Minyons de Muntanya, van signar un acord d'unificació. El 14 de febrer de 1937 es va celebrar l'Assemblea General constituent dels Minyons de Muntanya-Boy-Scouts de Catalunya per aprovar els estatuts, la normativa i els càrrecs. Van ser escollits Josep

Maria Batista i Roca com a cap escolta nacional i Alexandre Pinyol com a comissari nacional.

El 1939, amb la victòria del franquisme, es van suprimir totes les organitzacions que no eren del règim. L'Estat franquista va crear el Frente de Juventudes com a catalitzador de tots els moviments i organismes del jovent. L'escoltisme català va ser desmantellat quasi totalment. El cap escolta nacional era a l'exili i Alexandre Pinyol havia estat jutjat en un consell de guerra i empresonat. Mentrestant, els agrupaments restaven desorganitzats i persistien tensions entre els membres de les dues associacions originàries. Malgrat tot, a diferència de l'escoltisme espanyol, l'escoltisme català va tornar a les activitats pocs anys després, d'una manera clandestina, mentre que els Scouts de España no van reaparèixer fins al 1956 amb el nom d'*Asociación Nacional de Exploradores de España* (ANEDE), que després es canviaria pel d'*Asociación de Scouts de España* (ASDE).

La Guerra Civil també va provocar la dispersió total de responsables fins l'any 1943, any en què els escoltes van començar a parlar de reprendre globalment l'escoltisme i el guiatge volent-ho fer sota el patró unificador que havien assolit els anys 36-37. El 1945 el Consell General es va reunir un altre cop i es van prosseguir les activitats sense fer soroll amb cinc agrupaments històrics: AE Josep de Margarit, AE Ramon Llull, AE Mare de Déu de Montserrat, AE Rolland Philips, AE Ramon de Penyafort i dos més fundats per Josep M Rovira i Tenes: AE Castell de Milany i AE Verge de Rocapervera. El 1946 es va fer la primera trobada general a la capella romànica del Poble Espanyol i el 1947 es va prendre part clandestinament en la *jamboree* de Moisson (França) com també es va fer un campament general de la branca Minyons a Palau de Plegamans. Davant la impossibilitat de reunir l'Assemblea General, l'any 1948 un consell delegat prengué les regnes de la institució, va editar reglaments i va nomenar comissari general Amadeu Serch.

El 1951 alguns grups escoltes catalans van tornar a assistir a la *jamboree* de Bad Ischel (Àustria) d'una manera clandestina, i l'any següent, per celebrar els vint-i-cinc anys d'escoltisme català, es va fer un campament general al Montnegre. Josep Maria Batista i Roca envià als reunits un missatge des dels Pirineus. El 1953 el campament general al Montnegre va ser assaltat en el moment de la missa per militants feixistes i es van suspendre les activitats.

L'any 1956, pocs mesos després de la mort de mossèn Antoni Batlle, el doctor Ramon Masnou i el doctor Gregorio Modrego, bisbes de Vic i Barcelona, respectivament, van reconèixer la Delegació Diocesana d'Escoltisme (DDE) dins del Consell Diocesà dels Joves d'Acció Catòlica (JAC). Durant el mes de juny de 1957 els responsables de la Delegació Diocesana d'Escoltisme van formar part de la XII Conferència Internacional d'Escoltisme Catòlic i s'hi van integrar com a membres.

El 1958 els agrupaments Rolland Philips, Folch i Torres i Pere Rosselló van denunciar la inoperància del Consell i es van declarar continuadors dels Exploradores Barceloneses de 1911

i de l'esperit dels Boy-Scouts de Catalunya, derogat per l'acte d'unificació de 1936. Van acceptar una nova manera d'organitzar-se, la qual cosa va provocar la creació del nucli B de l'Associació Catalana d'Escoltisme; durant l'any 1959 es van reformar els estatuts de la institució unificada durant la Guerra Civil i va renéixer la unitat de l'escoltisme català creant-se a Montserrat l'Associació Catalana d'Escoltisme (ACDE), de natura federativa i que preservava la unitat de l'escoltisme tot permetent l'actuació autònoma de versions diferents per raons d'història i d'opció educativa. L'associació esmentada era presidida pel doctor Pere Gabarró i tenia la composició següent:

- Minyons de Muntanya–Boy-Scouts de Catalunya. Branca oberta integrada per agrupaments oberts i confessionals.

- Boy-Scouts de Catalunya. Branca oberta integrada per agrupaments no confessionals.

- Delegació Diocesana d'Escoltisme. Branca que es definia com a moviment d'església a les demarcacions de Barcelona, Girona i Vic. La DDE va esdevenir, després, Minyons Escoltes-Guies Sant Jordi (ME-GSJ).

L'any 1962 els nous estatuts de la Germanor de Noies Guies van reconèixer com a entitat pròpia les associacions confessionals d'agrupaments, els quals, aplegats en la Delegació Diocesana d'Escoltisme, es van constituir, l'any següent, en l'associació Guies Sant Jordi.

L'any 1965 les Delegacions Diocesanes d'Escoltisme de Catalunya es van reunir en una assemblea general a Castellbell i es van coordinar per formar una única associació que va prendre el nom de *Minyons Escoltes*. El 1966 tant els Minyons Escoltes com els Guies Sant Jordi van afegir *de Catalunya* al seu nom.

Fruit de diferents escissions que s'havien produït tant en la Germanor de Noies Guies com en la Germanor de Minyons de Muntanya-Boy Scouts de Catalunya, l'any 1965 es fundà Noies i Nois Escoltes (NINE), associació que va estar presidida pels principis del laïcisme, la coeducació i la formació cívica. A finals de 1984 NINE va cessar les seves activitats.

Els Minyons Escoltes-Guies Sant Jordi de Catalunya, creats l'any 1984, són el resultat de la fusió de les antigues demarcacions de la Delegació Diocesana d'Escoltisme, esdevingudes Minyons Escoltes (nois) i Guies Sant Jordi (noies) després de més d'un decenni de col·laboració. Els estatuts van ser aprovats per la Conferència Episcopal Tarraconense. Aquesta branca de l'escoltisme es defineix com a associació escolta catalana i confessional catòlica i moviment d'església, reconeguda a cadascuna de les diòcesis de Catalunya pel bisbe respectiu i que té el vistiplau de la Conferència Episcopal Tarraconense. Entre els propòsits estatutaris es mencionen l'anunci de Jesucrist sobre la vida escolta i el guiatge per fer créixer l'Església enmig dels nois i les noies; la formació del caràcter i el desenvolupament físic especialment a través de l'austeritat i la vida en contacte amb la natura; el treball en equip en un marc d'autèntica coeducació, i el gust per les responsabilitats i el servei als altres a fi de desvetllar la solidaritat i l'acolliment, la valentia i el risc, basats en la visió cristiana de l'home i la mateixa

Niños exploradores de Marcha. Soldats. Làmina núm. 879. ANC, Fons Minyons Escoltes de Catalunya.

anomenats *escoltisme i guiatge*, presentar a la opinió pública i als seus membres la realitat d'un escoltisme i un guiatge units dins de la seva diversitat d'opcions i recollir i coordinar totes les qüestions d'interès comú. La FCEG organitza campaments, marxes, xerrades, conferències, reunions, cursos de formació, activitats a l'aire lliure, etcètera. Com a òrgans de govern té l'Assemblea General, el Consell General, el Consell Permanent i el Consell Responsable. Està representada en la Federació d'Escoltisme a Espanya i en el Comitè d'Enllaç del Guiatge a Espanya.

Els fons de l'escoltisme català a l'Arxiu Nacional de Catalunya (1992-2002)

La Federació Catalana d'Escoltisme i Guiatge, que agrupa totes les branques del món escolta de Catalunya, va prendre la iniciativa, l'any 1986, de concentrar els fons documentals de les associacions que al llarg de la història havien format el moviment escolta català o el formaven aleshores.

Genís Samper, gran coneixedor de la trajectòria de l'escoltisme de Catalunya, va portar a terme les tasques de concentració i descripció dels diferents arxius amb una subvenció concedida per la Fundació Jaume Bofill. Els treballs es van finalitzar l'any 1991 i van donar com a resultat la redacció d'una guia dels fons. La documentació s'havia aplegat a través d'una campanya de recollida en els òrgans centrals de les diverses branques i associacions de l'escoltisme català, tant de l'anomenat *escoltisme obert* com del confessional, i comprèn un període entre l'any 1927, en què Josep Maria Batista i Roca va fundar la Germanor de Minyons de Muntanya, i el 1978, data de la mort del fundador.

L'any 1992 la Federació Catalana d'Escoltisme i Guiatge, conscient de la importància històrica del fons de l'escoltisme com a manifestació associativa juvenil arreu de Catalunya, va creure convenient dipositar els fons esmentats a l'Arxiu Nacional de Catalunya. Aquesta idea es va materialitzar el 29 d'abril de 1993 amb la signatura del conveni de dipòsit del fons de l'escoltisme català a la nostra institució. La documentació, que ocupa 25 metres lineals de prestatgeria, integra l'arxiu històric de les següents associacions escoltes:

- Germanor de Minyons de Muntanya
- Germanor de Noies Guies
- Boy-Scouts de Catalunya
- Girl-Scouts de Catalunya
- Minyons Escoltes de Catalunya
- Guies Sant Jordi
- Minyons Escoltes–Guies Sant Jordi

Formant part dels fons també hi ha testimonis escrits dels precedents d'algunes associacions i documentació fragmentària dels NINE, els Escoltes Catalans i de la Federació Catalana d'Escoltisme i Guiatge, com també dels seus precedents.

Entre 1993 i 1994 el fons es va incrementar per la cessió de la documentació relativa a l'escoltisme mundial, la Conferèn-

responsabilitat familiar, social, cívica i nacional. Pel que fa al país, són fonamentals el coneixement de la realitat nacional catalana i el fet d'estimar-la i servir-la. L'entitat s'organitza en el Comissariat General i en demarcacions i sotsdemarcacions, i els òrgans de govern són l'Assemblea General i el Comissariat General.

D'una manera similar a la unificació de l'escoltisme confessional, es van fusionar en una sola entitat les branques de l'escoltisme obert. El 1974 la Germanor de Nois i Noies Guies, membre fundador del Guiatge Català i, a través d'aquest, del Comitè d'Enllaç del Guiatge a Espanya; els Boy-Scouts de Catalunya i la Germanor de Minyons de Muntanya, fundadors de la Federació d'Escoltisme a Espanya a través de l'Associació Catalana d'Escoltisme, així com la Nova Escolta del País Valencià van acordar, per decisió de les assemblees respectives, integrar tots els seus membres en una sola institució escolta, Escoltes Catalans, que recollia i amalgamava el patrimoni històric, material i espiritual de les quatre entitats unificades i que, com a tal, era continuadora de la tradició escolta a Catalunya, iniciada el 1912 pels Exploradores Barceloneses.

Finalment, la Federació Catalana d'Escoltisme i Guiatge (FCEG) va ser creada l'any 1978 pel Guiatge Català i l'Associació Catalana d'Escoltisme amb vista a promoure l'intercanvi d'experiències i l'estudi dels problemes bàsics de l'escoltisme i el guiatge, aprofundir en la germanor escolta i col·laborar en la promoció de l'escoltisme i el guiatge als Països Catalans. Les associacions conserven la seva autonomia però la FCEG es fa responsable davant l'organització mundial d'escoltisme i guiatge que les associacions membres practiquen l'escoltisme i el guiatge d'acord amb els seus principis fonamentals. Té per finalitat la pràctica, la propagació i la difusió dels mètodes

cia Interna de les Organitzacions de Catòlics i el Consell dels Laics. La documentació esmentada havia estat aplegada i conservada per Jordi Bonet i Armengol, antic comissari general de minyons escoltes.

L'any 1998 s'hi va tornar a afegir documentació privada que completava els fons de l'escoltisme català. Es tracta de la documentació generada per les activitats de les Noies i Nois Escoltes (NINE), entitat juvenil laica que es va formar l'any 1965 després de la separació dels Minyons de Muntanya i els Boy-Scouts de Catalunya. Aquesta documentació va ser reunida per Antoni Serra, comissari general de les NINE i membre fundador del MM-BC (Minyons de Muntanya-Boy-Scouts de Catalunya). Cal destacar la documentació anterior a la fundació de les NINE i que comprèn correspondència, dossiers informatius, activitats de l'escoltisme a Catalunya i Europa, publicacions, normatives, retalls de premsa i circulars informatives. La documentació generada per les activitats d'aquesta associació i del seu comissari general, Antoni Farré, és integrada, fonamentalment, per dossiers relacionats amb congressos i conferències de les NINE i dels grups equivalents d'Europa i d'arreu del món, documentació administrativa de les NINE, projectes, inscripcions i programes d'activitats de lleure juvenil (colònies, caravanes, estades i excursions), cursos de formació dels responsables i cursos patrocinats per aquesta associació. Tota aquesta documentació es va complementar amb una biblioteca i una hemeroteca especialitzada en escoltisme.

Entre els anys 1999 i 2002, gràcies a la campanya engegada pels membres mateixos de les extingides NINE per recuperar l'arxiu històric de l'associació, es van fer més ingressos de documentació pendents de tractament.

D'altra banda, els Minyons Escoltes-Guies Sant Jordi, entitat juvenil hereva de l'escoltisme i el guiatge confessional, ha dipositat a l'Arxiu Nacional de Catalunya la documentació històrica corresponent a l'àrea pedagògica i a les relacions internacionals.

El tractament arxivístic dels fons

La documentació procedent de la Federació Catalana d'Escoltisme es va identificar, en un primer moment, com un gran fons que contenia els arxius històrics de les associacions escoltes de Catalunya. Les tasques de recuperació, classificació i descripció fetes per Genís Samper van donar com a resultat un inventari guia de l'escoltisme català. La documentació estava organitzada per entitats. Dins de cada entitat la documentació s'ordenava seguint criteris funcionals, tipològics i cronològics. L'ordre intern de cada entitat dins del fons responia, en primer lloc, a l'àmbit espiritual, de manera que es diferenciaven clarament les branques o associacions escoltes obertes de les que es basaven un esperit clarament confessional. En segon lloc, es va tenir en compte el fet que els membres fossin nois o noies. Finalment, les entitats es van ordenar seguint criteris cronològics, per la qual cosa encapçalava l'inventari guia la primera associació escolta genuïnament catalana, la Germanor de Min-

yons de Muntanya, creada el 1927. Genís Samper va separar les associacions i les federacions d'escoltisme.

L'any 1999, coincidint amb l'ingrés de l'arxiu històric de les Noies i Nois Escoltes (NINE) i l'arribada a l'ANC dels tècnics contractats per la Secretaria General de la Joventut, es van reprendre les tasques arxivístiques sobre el conjunt documental dipositat per la Federació Catalana d'Escoltisme i Guiatge els anys 1992-1994. L'estudi inicial de la documentació i de la manera com estava organitzada ens va fer considerar la dificultat que suposava actuar sobre un fons genèric, creat d'una manera factícia en el moment de l'ingrés i integrat per una documentació produïda i aplegada per entitats amb personalitat jurídica pròpia i que, de fet, es podien constituir en fons independents. Un cop identificats els diferents productors, es va creure convenient separar la documentació tenint-ne en compte la procedència. Cada procedència va constituir un fons i es va enregistrar com a tal. Els fons resultants van ser els següents:

- Germanor de Minyons de Muntanya
- Germanor de Noies Guies
- Boy-Scouts de Catalunya (inclou Girl-Scouts de Catalunya i Girl i Boy-Scouts de Catalunya)
- Minyons Escoltes de Catalunya (inclou la Delegació Diocesana d'Escoltisme)
- Guies Sant Jordi
- Minyons Escoltes-Guies Sant Jordi
- Noies i Nois Escoltes
- Federació Catalana d'Escoltisme i Guiatge

Quant al tractament arxivístic, es va organitzar la documentació d'acord amb el quadre de classificació d'associacions i fundacions de l'ANC respectant, però, l'ordre i la distribució original de la documentació en els expedients o dossiers elaborats per Genís Samper. La signatura o codi antic figura en el camp OBSERVACIONS de la base de dades actual.

Enguany s'han editat els catàlegs dels fons Germanor de Minyons de Muntanya, Boy-Scouts de Catalunya, Germanor de Noies Guies i Minyons Escoltes de Catalunya formant un volum que amb el títol «Els fons de l'escoltisme català de l'Arxiu Nacional de Catalunya» constitueix el volum primer.

Es preveu que a finals de l'any 2003 estaran enllestides les tasques de descripció del fons Minyons Escoltes-Guies Sant Jordi, que formarà el volum segon dels fons de l'escoltisme català.

AMÈLIA CASTAN I MARTA CODINA

EL FONS DOCUMENTAL DE MIQUEL COLL I ALENTORN

Miquel Coll i Alentorn. Historiografia i democràcia (1904-1990) és el títol de la biografia que Albert Balcells, catedràtic d'història de la Universitat Autònoma de Barcelona, va dedicar a aquesta figura. El títol d'aquest treball ja indica que, malgrat la seva formació i el seu exercici professional com a enginyer industrial tèxtil, Miquel Coll i Alentorn és conegut per la seva activitat política i com a historiador, vessants en què va sobresortir fins al punt de convertir-lo en una de les figures destacades de la vida pública catalana dels darrers seixanta anys.

Es pot considerar que la seva activitat política es va iniciar a Palestra, l'organització educativa i patriòtica dirigida per Josep Maria Batista i Roca a la qual es va afiliar l'any 1930, i en el Partit Catalanista Republicà, l'antiga Acció Catalana de Lluís Nicolau d'Olwer i Antoni Rovira i Virgili, al qual s'integrà el 1931. L'any següent es va separar d'aquest partit per la seva posició anticlerical en la discussió de la constitució republicana i va ingressar a la Unió Democràtica de Catalunya, partit en què va militar fins a la mort. Durant la Guerra Civil va treballar al Comissariat de Propaganda de la Generalitat sota el guiatge de Josep Maria Batista i Roca, i després del conflicte bèl·lic es va dedicar a la reorganització del seu partit, tant des de la promoció d'activitats de formació de nous quadres com des de la participació en iniciatives i organitzacions antifranquistes. Per això, els anys quaranta va formar part del Consell Nacional de la Democràcia Catalana, presidit per Josep Pous i Pagès, i a finals dels cinquanta, del Consell de Forces Democràtiques de Catalunya, presidit per Claudi Ametlla. Així mateix, va ser l'enllaç del seu partit amb els Nous Equips de la Democràcia Cristiana, embrió de la futura Internacional Democratacristiana, responsabilitat que li va permetre difondre l'ideari europeista a Catalunya. Com a fruit d'aquesta trajectòria, el 1976 va ser elegit president del Consell Federal Espanyol del Moviment Europeu.

Va ser detingut diverses vegades arran d'uns incidents en l'enterrament de Josep Pous i Pagès i dels actes de protesta organitzats amb motiu del Congrés Eucarístic de Barcelona, l'any 1952. També el van detenir pels fets del Palau de la Música, l'any 1960, i per uns incidents en un acte d'homenatge a Jordi Rubió, l'any 1968. L'any 1963 va participar en la formació dels Equips Democratacristians de l'Estat espanyol, intent de formar una organització unitària d'aquesta ideologia a tot l'estat que va fracassar en les primeres eleccions democràtiques, excepte a Catalunya, on va obtenir dos diputats. Posteriorment, va ser el capdavanter del pacte electoral amb Convergència Democràtica de Catalunya, que el portà a ser diputat del Parlament les dues primeres legislatures, conseller adjunt de la Presidència de la Generalitat (1980-1984) i president del Parlament (1984-1988).

Com a historiador, va ser deixeble de Jordi Rubió i Ferran Soldevila. L'any 1942 va reorganitzar, amb Ramon Aramon i Serra, els Estudis Universitaris Catalans, on va substituir

Ferran Soldevila com a professor. Va ser membre fundador de la Societat Catalana d'Estudis Històrics (1946) i de la Societat Catalana d'Estudis Litúrgics (1951), membre adjunt i numerari de l'Institut d'Estudis Catalans (1961 i 1970, respectivament) i membre de la l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (1971). La seva obra se centra en l'estudi de l'herència visigòtica, la historiografia primitiva, l'èpica, les cançons de gesta i les llegendes medievals. Com a reconeixement de la importància d'aquesta obra, l'any 1984 es va fer una miscel·lània d'homenatge en el seu vuitantè aniversari.

El fons documental

En la biografia abans esmentada, Albert Balcells confessa que la consulta dels papers de Coll i Alentorn ha estat bàsica per a la redacció del seu treball. Conservats per qui els va produir i ordenats curosament pels seus familiars, aquests papers, a més dels articles i les obres publicades, constitueixen la font principal per al coneixement de la trajectòria de Coll i Alentorn. Com a resultat del treball familiar, l'organització actual de l'arxiu es basa en agrupacions de documents per criteris temàtics o tipològics identificats mitjançant acrònims explicatius del contingut. A grans trets, la descripció de tot el conjunt és la següent:

Documentació familiar i personal

- 1 arxivador identificat com a DOF de documents familiars
- 3 arxivadors identificats com a HF d'una història de la família elaborada per Miquel Coll i Alentorn
- 3 arxivadors identificats com a A d'agendes
- 2 arxivadors identificats com a BIO de dades biogràfiques i autobiogràfiques
- 2 arxivadors identificats com a EC sobre economia personal
- 1 arxivador identificat com a RE d'estampes de primera comunió, invitacions a actes i d'altres
- 2 arxivadors identificats com a OB (obituari) de recordatoris
- 2 arxivadors identificats com a TO sobre la vila de Tona, lloc d'estiueig de la família Coll
- 1 arxivador identificat com a VI d'informacions diverses sobre llocs de destinació de viatges

Documentació professional

- 1 arxivador identificat com a PRO de documentació professional
- 1 arxivador identificat com a EB sobre l'Escola de Bibliologia-Bibliotecàries
- 1 arxivador identificat com a EUC sobre els Estudis Universitaris Catalans
- 1 arxivador identificat com a U sobre cursos fets a la universitat

Obra original

- 2 arxivadors identificats com a CON de textos de conferències generals

-4 arxivadors identificats com a DES sobre l'edició de la *Crònica de Desclot*

-2 arxivadors identificats com a ED d'escrits diversos

-15 arxivadors identificats com a H d'història general

-3 arxivadors identificats com a H/ALT sobre altres temes d'història: altres autors, còpies de treballs, etcètera

-2 arxivadors identificats com a H/CO de textos de conferències de temes d'història

-3 arxivadors identificats com a H/CU de materials sobre cursos de temes d'història

-1 arxivador identificat com a H/DIV de materials diversos de temes d'història

-5 arxivadors identificats com a HG de materials diversos sobre historiografia

-1 arxivador identificat com a HGP sobre la història de Guifré el Pilós

-2 arxivadors identificats com a HJI sobre la història de Jaume I

-1 arxivador identificat com a HL sobre història de la litúrgia

-1 arxivador identificat com a LL sobre materials per al llegendari

-2 arxivadors identificats com a OCO sobre l'edició de les obres completes

Correspondència

-19 arxivadors identificats com a C de correspondència general

-1 arxivador identificat com a CAR sobre les relacions amb Lluís Carulla i Canals

Documentació política

-1 arxivador identificat com a DC sobre els congressos de la democràcia cristiana europea

-1 arxivador identificat com a MEU sobre el Moviment Europeu i el Consejo Federal Español del Movimiento Europeo

-4 arxivadors identificats com a POL d'escrits i discursos i diversos

-6 arxivadors identificats com a POL/DIV de publicacions, fulls volant i d'altres

-15 arxivadors identificats com a UD de material de la Unió Democràtica de Catalunya

-1 arxivador identificat com a UD/H sobre la història de la Unió Democràtica de Catalunya

-1 arxivador identificat com a UD/P de publicacions de la Unió Democràtica de Catalunya

-8 carpetes i arxivadors de material del Parlament de Catalunya

Documentació d'entitats i associacions

-1 arxivador identificat com a ACAD sobre l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i la Reial Acadèmia de la Història

-1 arxivador identificat com a IEC sobre l'Institut d'Estudis Catalans

-2 arxivadors identificats com a OC sobre Òmnium Cultural

Documentació sobre l'autor

-2 arxivadors identificats com a HOM sobre homenatges rebuts i sobre la miscel·lània de treballs històrics oferta en el seu vuitantè aniversari

-7 arxivadors identificats com a IPU (intervencions públiques) de notícies i entrevistes aparegudes a diaris i revistes

Documentació diversa i publicacions

-4 arxivadors identificats com a DIV de documentació diversa sense identificar

-4 arxivadors identificats com a DR de diaris i revistes

-1 arxivador identificat com a DR/VAL de diaris i revistes del País Valencià

Arxiu d'imatge i so

-6 arxivadors identificats com a F de fotografies

-36 cintes de casset

-9 cintes de vídeo

Biblioteca

-17 caixes de llibres i separates. Inclou 2 fitxers dels llibres lliurats per la família al Casal Borja de Sant Cugat del Vallès

Aquesta primera organització del fons permet, a més de saber-ne el contingut, un ràpid accés a la documentació que conté, encara que limitat per la manca de descripció de les unitats documentals. La determinació d'aquestes unitats i la manera de classificar-les i descriure-les hauran de permetre en el futur un coneixement millor de la riquesa d'aquest llegat, tasca especialment necessària per accedir a la rica informació continguda en sèries tan importants com la de correspondència. Explorant-lo sistemàticament, es podrà completar la visió que d'aquesta personalitat ens dona l'altra documentació o la seva obra publicada. D'aquesta manera aquest arxiu privat serà un complement cabdal per al coneixement d'aspectes de la trajectòria i la personalitat de Miquel Coll i Alentorn que la documentació coneguda no ofereix.

LLORENÇ CODERN I BOVÉ

EL FONS DE LA FONOTECA HISTÒRICA JAUME FONT

«Hem viscut per salvar-vos els mots»²

La Fonoteca Històrica Jaume Font és una iniciativa del senyor Jaume Font Marí-Martí impulsada pel desig i la necessitat de preservar per a l'esdevenidor les veus dels catalans il·lustres.

El pes de la cultura escrita i el valor de les imatges impreses són evidències que no posem en dubte, però per oposició a aquestes, l'oblit del document sonor, tot i tenir la tecnologia que facilita la captació de la veu emesa, és una realitat. Fins en temps molt recents les institucions no han disposat de voluntat i mitjans per cercar, salvaguardar i difondre els testimonis orals de la nostra història recent; aquesta tasca i aquest buit han estat suplerts per la dedicació totalment desinteressada de particulars, persones que com Jaume Font reconeixen el valor històric de la paraula per copsar amb exactitud les manifestacions i l'estat emocional de qui les pronuncia en contraposició amb les referències escrites, que poden ser molt més parcials i tractar dels aspectes que un tercer, el redactor o escriptor, considera més rellevants i adients amb els seus interessos.

Quan els anys seixanta Jaume Font va començar a enregistrar les paraules de la gent per deixar-ne constància i facilitar-ne la divulgació posterior, va iniciar un camí que va transformar una afecció i una dèria en quelcom més important: una fonoteca que es va constituir com a tal i va donar un servei públic a la seva seu del carrer d'Alegre de Dalt, 83, que ha estat referència per a molts historiadors, periodistes i investigadors de la societat, la cultura i la vida política de Catalunya. Dels primers enregistraments directes a les sales de conferències i taules rodones a què assistia o de la primera entrevista autobiogràfica feta a Caterina Albert, *Víctor Català*, l'any 1965 (l'escriptora va quedar muda al cap de dos dies de l'entrevista i va morir un mes després), en va sorgir el convenciment de mantenir viva la nostra memòria sonora i enregistrar tota mena de manifestacions culturals i socials, especialment tot allò que està relacionat amb el poble i la cultura catalana, amb la finalitat última de fer un servei al país. Tanmateix, aquesta activitat enregistradora s'alternava amb la cerca i localització de gravacions de veus antigues que en el millor dels casos es copiaven i incorporaven al material propi i, si més no, s'annotava la localització de l'original. Així, podem dir que les dues línies de treball de la Fonoteca han estat: la recerca del passat i la retenció del present. El resultat és més de dotze mil veus de personatges, la paraula dels quals permet conèixer l'autèntica història del país explicada pels protagonistes mateixos.

Entre les veus rescatades de l'oblit hem de destacar la de mossèn Cinto Verdager, enregistrada l'any 1897 amb un primitiu aparell americà a l'església de Santa Anna quan va reci-

tar un poema davant dels seus alumnes; la de Francesc Macià, Lluís Companys, l'abat Escarré, Josep Maria Batista i Roca, Josep Tarradellas, M. Xirgu, J.

Carner, J. V. Foix, Carles Riba, Josep Maria de Sagarra, Joan Miró o el doctor Barraquer. També hem de destacar els enregistraments dels esdeveniments històrics més rellevants com ara la proclamació de la República, els fets d'octubre de 1934, l'alçament militar de 1939, els jocs florals celebrats a l'estranger durant la guerra i l'exili, emissions de les ràdios franceses i la BBC en què es parla de Catalunya o la comunicació pública de la mort del general Franco. Per acabar, són interessants i sorprenents els missatges pòstums que contenen algunes autobiografies produïdes per la fonoteca. Aquests missatges es podran fer conèixer després de la mort del personatge que va els va dir.

Jaume Font va veure reconeguda públicament la seva tasca l'any 1991, en què va ser guardonat amb el premi Jaume I d'acció cívica catalana.

L'organització de la fonoteca

Com a resultat de la seva llarga i progressiva tasca de cerca i investigació, la Fonoteca va reunir un important conjunt documental. No solament s'hi aplegaven enregistraments sonors en suports diferents, sinó que es completaven les informacions amb una biblioteca especialitzada en història i en temes diversos sobre Catalunya, pel·lícules, cintes de vídeo, revistes i altres publicacions i un fitxer de dossiers temàtics. Per treballar aquesta documentació, catalogar-la, indexar-la i fer un servei als investigadors, Jaume Font va tenir, durant deu anys, l'ajut de la Generalitat, ajut que mitjançant beques i subvencions va permetre la contractació de col·laboradors i especialistes. El producte final d'aquesta tasca va ser una base de dades en què s'inclouen més de seixanta mil entrades classificades en seixanta-set grups:

01. Agricultura	10 entrades
02. Alimentació	34 entrades
03. Amor i sexualitat	39 entrades
04. Art i disseny	785 entrades
05. Biblioteca	2.427 entrades
06. Cambra de Comerç, Indústria i Navegació	45 entrades
07. Cançó	20 entrades
08. Caràcter (mentalitat catalana)	32 entrades
09. Catalans en el món	38 entrades
10. Ciència i tecnologia	556 entrades
11. Cinema i teatre	297 entrades
12. Ciutats i urbanisme	332 entrades
13. Comunicació	429 entrades
14. Comunicacions diverses	34 entrades
15. Concerts	210 entrades
16. Congrés de Cultura Catalana 75/77	22 entrades

2. «...Però hem viscut per salvar-vos els mots, per retornar-vos el nom de cada cosa...», *Inici de càntic en el temple*, de Salvador Espriu.

17. II Congrés Internacional de la Llengua	86	103 entrades
18. Cultura		325 entrades
19. Desastres		68 entrades
20. Discoteca (1)		8.423 entrades
21. Diversos		180 entrades
22. Dona i família		170 entrades
23. Dret		54 entrades
24. Ecologia		132 entrades
26. Economia		386 entrades
27. Entitats cíviques i ateneus		873 entrades
28. Escoles i mestres		284 entrades
29. Escoltisme		102 entrades
30. Esport		358 entrades
31. Europa		207 entrades
32. Fílmoteca		470 entrades
33. Filosofia		108 entrades
34. Fonoteques		134 entrades
35. Fusta		11 entrades
36. Geografia		310 entrades
37. Guerra europea 1914-18		6 entrades
38. Guerra civil 1936-39		277 entrades
39. Guerra mundial 1939-45		28 entrades
40. Guerra del golf Pèrsic 1991		18 entrades
41. Història		2.031 entrades
42. Humanitats (home i societat)		106 entrades
43. Infantil (contes, endevinalles i altres)		78 entrades
44. Joventut		55 entrades
45. Llengua i literatura		2.473 entrades
46. Maçoneria		6 entrades
47. Marginació		34 entrades
48. Museus		105 entrades
49. Música (teoria)		233 entrades
50. Obres públiques		84 entrades
51. Ocultisme		10 entrades
52. Òmnium Cultural		68 entrades
53. Pedagogia i ensenyament		415 entrades
54. Personatges		30.090 entrades
55. Pobles		1.863 entrades
56. Policia		23 entrades
57. Política		3.260 entrades
58. Prospectiva		188 entrades
59. Psicologia		86 entrades
60. Publicacions		338 entrades
61. Religió		410 entrades
62. Revolució social 1936-37		41 entrades
63. Sanitat		128 entrades
64. Teatre (obres)		154 entrades
65. Tradicions i costums		497 entrades
66. Turisme i consum		47 entrades
67. Universitat		39 entrades
68. Viatges i excursions		252 entrades
TOTAL		61.451

Tota la documentació aplegada i produïda era catalogada seguint aquest criteri de descriptors. Així, tant els enregistraments sonors com els vídeos o els retalls de premsa podien ser localitzats segons la temàtica respectiva. En un segon nivell es determinava quin era el suport d'aquest document, si se'n tenia una còpia o si es tenien les sigles de la institució on era.

La Fonoteca i la Fundació Jaume Font

L'any 1994 es constituí la Fundació Jaume Font, entitat privada benèfica i cultural inscrita amb el número 788 en el registre del Departament de Justícia, a la qual es van aportar tota la documentació aplegada així com els equips tècnics per captarla i reproduir-la. Recordem que la Fonoteca disposava d'un laboratori amb aparells fixos i taula de mesclades en una cabina insonoritzada, aparells de televisió i vídeos Beta i VHS, un ordinador, una impressora, una fotocopiadora i aparells portàtils per fer enregistraments i projeccions fora del local. Formaven part del patronat de la Fundació el senyor Jaume Font com a president, Josep Maria Ainaud de Lasarte com a vicepresident, Jordi Font com a secretari i Joan Cervera com a comptador.

L'objectiu d'aquesta fundació era la projecció de la Fonoteca per tal de garantir la continuïtat del projecte amb vista al segle XXI. Durant aquest període, el Banc d'Imatge i So de la Generalitat va iniciar la tasca de copiar sobre un format digital molts enregistraments sonors de la Fonoteca que, a més, netejava i documentava.

L'any 2000 la Fundació va considerar que, per assegurar la conservació permanent del fons en les millors condicions i facilitar que els investigadors hi accedissin, era convenient implicar-hi directament una institució pública dedicada a la conservació del patrimoni documental en qualsevol tipus de suport.

Així, el 24 de novembre de 2000 es va signar el conveni de comodtat a favor de l'Arxiu Nacional de Catalunya de la part més rellevant dels fons de la Fonoteca.³ Aquest conveni es feia per a un termini de tres anys que es compliran pròximament, passats els quals, en cas de no haver estat restituïts totalment o parcialment els fons, es constituïran en donació a favor de la Generalitat de Catalunya. També se cedien gratuïtament i en exclusiva a l'Arxiu Nacional de Catalunya tots els drets d'explotació que li corresponguessin referits a la reproducció, distribució, comunicació pública i transformació per a qualsevol país del món i qualsevol modalitat d'explotació, distribució, suport, format i mitjà.

Formaven part de la documentació dipositada a l'ANC:

Cintes d'àudio **3.872**
de les quals 1.067 són biografies i 2.805, entrevistes i altres programes de ràdio.

3. L'Arxiu Nacional havia rebut, prèviament, les còpies digitalitzades procedents del Banc d'Imatge i So.

«Escrits i gràfics»

37.953

dossiers ordenats alfabèticament i que apleguen informació recollida al llarg dels anys (majoritàriament, retalls de premsa, tríptics i fullets) sobre personatges, pobles i temes diversos.

D'altres

Documentació sobre Josep Maria Batista i Roca, el Consell Nacional Català, les revistes *Plançons* i *D'Ací i d'Allà*.

L'Àrea d'Imatges de l'Arxiu Nacional de Catalunya ha dut a terme durant aquests tres anys una important tasca d'adequació de la base de dades de la Fundació Jaume Font amb el programari propi de l'arxiu, de normalització de descriptors i de diferenciació de les referències a la documentació no ingressada, així com de distinció per suports. Hem de recordar que a l'origen tota la informació s'aplegava en una única base (llibres, revistes, documents escrits, sonors o audiovisuals), cosa que no s'adequa al model de l'Arxiu Nacional. També s'han instal·lat els suports als diferents dipòsits modificant la numeració i etiquetant de nou, i s'han donat signatures topogràfiques noves per localitzar els exemplars del fons.

Aviat es podrà accedir lliurement a aquesta base atès que se'n preveu la migració al programari GANC-IMATGES/SO i fins i tot podrà ser consultada per Internet. L'arxiu només facilita la còpia dels enregistraments els drets dels quals hagin passat a domini públic o hagin estat cedits a l'ANC.

No hem d'oblidar però la tasca de manteniment del material antic per tal d'evitar la rigidesa i trencament del suport, cosa que requereix dedicació per tal de rebobinar-les periòdicament fins que puguin ser copiades sobre un suport digital.

IMMA NAVARRO I MOLLEVÍ

Noticiari

EL PATRIMONI CONFISCAT A LES COOPERATIVES CATALANES ENTRE 1939 I 1943

La repressió que en acabar la Guerra Civil van patir institucions, persones, entitats i asso-

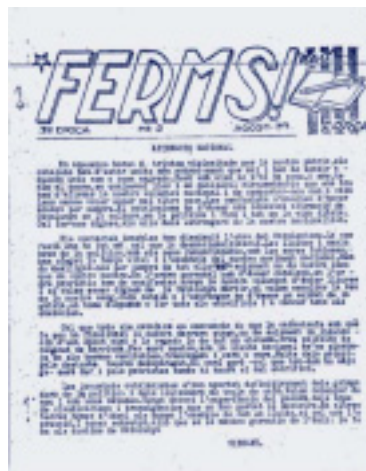
ciacions desafectes al nou règim comportà en la major part de casos la confiscació del patrimoni respectiu, públic o privat. La il·legalització de partits polítics i sindicats, iniciada el 1939, també va afectar el moviment cooperatiu, que a Catalunya havia tingut un arrelament profund durant els anys 20-30, amb un grau de duresa molt superior al de la resta de l'Estat. D'acord amb la Ley de responsabilidades políticas (9.2.1939), la Ley de confiscación de bienes marxistas (23.9.1939) i diferents decrets i ordres de 1937, 1940 i 1943, es va confiscar el patrimoni de més de dues-centes cooperatives de consum i agràries, tot i que cap d'aquestes disposicions no feia referència explícitament a aquestes societats.

L'any 1978, recuperada la normalitat democràtica, es van iniciar les primeres negociacions per reclamar els béns requisats amb la participació de la Generalitat, el govern central i representants del cooperativisme català. Una de les primeres iniciatives va ser el decret de la Generalitat de 6 de novembre d'aquell any que encomanava a la Conselleria de Treball, amb la col·laboració de la de Governació, l'elaboració d'un inventari del patrimoni de les cooperatives, confraries i mutualitats confiscat entre 1939 i 1943, inventari que havia de servir de base a la reclamació. El procés, lent i ple de dificultats, no es va tancar fins l'any 1987 amb la signatura d'un conveni de compensació econòmica entre representants del Ministeri de Treball, el Ministeri d'Agricultura i la Confederació i Federacions de Cooperatives de Catalunya.

L'any 1996 l'Arxiu Central del Departament de Treball va ingressar a l'ANC la documentació generada per aquesta gestió. El volum total és de set capses de documents produïts entre 1978 i 1988. El contingut inclou el registre de cooperatives espoliades, elaborat pel Departament en aplicació del decret esmentat, els expedients tramitats per a cada societat cooperativa i tota la documentació política, tècnica i administrativa derivada del recull de dades i de les negociacions

Estatuts del Sindicat Vitícola Comarcal de Martorell, aprovats el 1917. Fons Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya.

(contactes amb el govern central, reunions amb organismes i entitats afectades, creació de comissions, actuacions parlamentàries, elaboració de l'inventari, elaboració i execució del conveni, informes, reculls de premsa, gestió de les indemnitzacions, entre d'altres).

Els cent tres expedients nominals aporten nombroses dades sobre l'entitat titular: any de constitució, seu social, activitat, descripció del patrimoni confiscat, evolució de la propietat des de la confiscació, història de la societat, titularitat i ús dels béns en el moment de fer-ne la reclamació, nombre de socis i pervivència, documentació de l'entitat que es conserva o intenció dels reclamants sobre el destí dels béns reclamats. A més de la documentació administrativa produïda per la tramitació, inclouen una còpia de documents interns de les diferents societats o que hi fan referència datats en molts casos al final del segle XIX i al principi del XX: estatuts i reglaments, actes de sessions dels òrgans rectors, relacions de membres, escriptures notariales, documentació comptable, actes i inscripcions del registre de la propietat, expedients d'obres municipals, etc.

El conjunt documental permet una aproximació, si bé parcial, a la història del cooperativisme català i sobretot a la reconstrucció del procés de reclamació d'un patrimoni confiscat pel règim franquista, procés resolt a favor dels reclamants i, per tant, exemple de reparació d'un greuge històric en contraposició amb les causes encara obertes i pendents, inexplicablement, d'una resolució justa.

LA PUBLICACIÓ PERIÒDICA «FERMS!» DEL FONS GENERALITAT DE CATALUNYA (EXILI)

Diversos fons de l'ANC inclouen una important hemeroteca de reserva per la quantitat i la qualitat. Un d'aquests és el fons Generalitat de Catalunya (Exili), en el qual trobem pocs exemplars però interessants de publicacions tan representatives del primer exili català com poden ser *El Poble Català* o *Butlletí d'Estat Català*, ambdues publicades a França, a més d'exemplars d'altres revistes o butlletins potser menys coneguts també editats a França –*Butlletín d'informations franco-catalane* o *Ferms!*–, Mèxic –*Catalunya* o *Directriu*– o els Estats Units d'Amèrica –*Catalonian Correspondence*–, entre d'altres.

D'aquestes revistes, en volem destacar *Ferms!*. Es tracta de la continuació d'una publicació apareguda durant el període republicà i la Guerra i vinculada a Daniel Cardona i al grup Nosaltes Sols; cal diferenciar-la d'una altra publicació amb el mateix nom relacionada amb Estat Català.

La primera època de *Ferms!* correspon a quatre números que van ser publicats entre el 3 d'agost i el 29 de novembre de 1935; els mesos de febrer i març de 1937 van sortir a la llum diversos números ja pertanyents a la segona època. Els exemplars dels dos números que conservem al fons Generalitat de Catalunya (Exili), publicats respectivament al juliol i a l'agost

de 1939, corresponen a la tercera època, tal com es fa constar a la capçalera mateixa de la publicació. Amb tot, en el número 2, trobem al costat del nom el dibuix d'un llibre obert sobre les quatre barres, una baioneta i els mots

Raó i Força, que també apareixien a la capçalera de la primera època i que podem interpretar com a símbols de la voluntat de continuïtat de la publicació al llarg de les diverses represes.

Quant al contingut, els editorials són signats, en ambdós casos, per Daniel Cardona amb el seu pseudònim habitual *Vibrant*. Els diversos articles inclouen dibuixos i estan signats amb inicials o pseudònims i només hi trobem signades amb noms coneguts algunes frases de J. V. Foix i el poema «Les tombes flamejants», de Ventura Gassol. D'altra banda, en el número 2 apareix un article titulat «Catalunya i Napoleó», signat amb les inicials *R. i V.*, que podríem atribuir a Antoni Rovira i Virgili.

El número 1 té deu pàgines sense numerar i el número 2 en té dotze de numerades. Ambdós estan editats amb multicopista i el format és de 270 x 210 mm.

Cal remarcar que, si bé el número 1 d'aquesta tercera època de *Ferms!* és conegut i apareix esmentat en diversos inventaris d'hemeroteques i en treballs relatius a la premsa de l'exili, enlloc no trobem referències al número 2. Això ens fa pensar que l'exemplar que tenim a l'ANC és, de moment, l'únic que es conserva o, si més no, l'únic que es troba en una institució pública i a disposició dels investigadors.

TESTIMONIS DE L'OBRADOR D'IMPREMTA DE L'INSTITUT ESCOLA: DOCUMENTS I GRAVATS

Un dels primers fons que van ingressar a l'ANC va ser el de l'Institut Escola. Al desembre de 1982, la senyora M. Àngels Ferrer i Sensat va restituir a la Generalitat una part del fons que la seva família havia conservat. Es van fer altres ingressos el 1983, gràcies a una transferència de la direcció de l'IB Verdaguier, i el 1993; el d'aquest any provenia del senyor Jaume Ferrer i Sensat.

Ara el senyor Daniel Roca i Vendrell ha donat a l'ANC vint-i-dos gravats sobre linòleum fets pels alumnes de l'Institut Escola i que havien estat exposats al Palau de la Virreina arran de la mostra titulada Ciutadana Maria Aurèlia Capmany, organitzada amb el suport de la Generalitat, l'Ajuntament de Barcelona i la Diputació de Barcelona entre l'octubre del 2002 i el gener del 2003 i deguda al desè aniversari de la mort de l'escriptora.

Planxa de linoèum i la impressió que s'hi va fer corresponents a un quadern fet pels alumnes del grup Cadí (1934). Fons Institut Escola.

Com és sabut, la línia pedagògica d'aquesta institució pretenia una formació integral que incloïa una sèrie d'activitats poc habituals a les escoles, entre les quals hi havia la iniciació a diferents oficis aprofitant els coneixements impartits entre les matèries més típicament escolars. En va resultar l'aprenentatge de tècniques de gravat i d'impressió en què es plasmaven, a més, les habilitats d'escriptura, dibuix, etc. Un dels fruits que donà aquesta pedagogia va ser la construcció d'un obrador d'impremta que havia de permetre l'edició d'obres escrites, il·lustrades, impreses i relligades pels alumnes mateixos.

Totes aquestes activitats pedagògiques queden reflectides en el fons de la institució que es conserva a l'ANC. La donació del senyor Roca i Vendrell contribueix a completar les referències. En efecte, una part dels gravats ara incorporats va servir per a l'edició de dues de les obres més boniques eixides de l'obrador esmentat. Es tracta de dues de les nou planxes que formen el llibre *Història d'una pera* i sis de les vint-i-dues que il·lustren el *Llibre de les flors*.

La *Història d'una pera* és l'obra del grup Taga, datada l'any 1935 i el primer llibre sortit de la impremta de l'Institut Escola i fet íntegrament pels alumnes. Quant al *Llibre de les flors*, va ser concebut, compost i imprès el 1936 amb textos de diferents alumnes i gravats del mateix grup o classe Taga.

Pel que fa a la resta de gravats, alguns corresponen a un quadern que és l'obra del grup Cadí i a dos *Quaderns de ruta*, quaderns elaborats pels alumnes en ocasió de les excursions que feien.

Tenim totes les planxes originals del quadern del grup Cadí. Quant a la *Història d'una pera*, a partir d'ara es pot seguir l'elaboració del gravat original, la maquetació del llibre i, finalment, el llibre imprès.

Al fons també hi podem trobar altres quaderns de ruta il·lustrats amb dibuixos o gravats, així com gravats no enquadrats i altres peces, entre les quals hi ha els butlletins propis, que documenten eloqüentment la tasca feta per l'Institut Escola en aquest camp.

En definitiva, hi trobem un exemple de la interrelació entre totes les parts d'un fons que es complementen per donar una idea cabdal de l'activitat d'una institució única en la història de la pedagogia catalana.

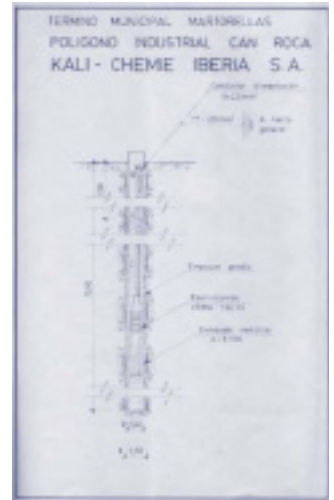
ELS EXPEDIENTS D'APROFITAMENT DE L'AIGUA SUBTERRÀNIA

El 22 de juliol passat, l'Arxiu Central del Departament de Treball, Indústria, Comerç i Turisme va dipositar a l'ANC una nova sèrie documental. Són els expedients d'autorització de labors mineres de captació i d'instal·lació de mecanismes d'elevació de l'aigua subterrània, altrament denominats *expedients d'aprofitament d'aigües subterrànies* (pous), que van ser generats durant els anys 1977-1987. El volum d'aquest ingrés és d'uns 22,4 metres lineals integrats per un total de 2.740 expedients.

Dos organismes van ser els productors d'aquesta documentació: de primer entre 1977 i 1984, la Delegació Provincial a Barcelona del Ministeri d'Indústria i Energia, i després arran dels traspassos de serveis (RD 1036/1984, de 9 de maig), el Departament d'Indústria i Energia, va ser l'organisme de la Generalitat de Catalunya que va assumir les competències en matèria d'aprofitament d'aigües.

Entre la documentació que contenen els expedients, destaquen els informes hidrogeològics, els plànols de situació geogràfica de la finca, els del pou, els de la maquinària i els de les instal·lacions elèctriques; també s'hi pot trobar els pressupostos d'execució dels treballs fets. Els documents aporten informació sobre diferents aspectes relatius a l'aprofitament de l'aigua com, per exemple, la ubicació i la composició geològica dels terrenys on s'efectua l'obertura del pou, l'ús que se'n farà (industrial, agrícola o domèstic) i les diferents màquines utilitzades tant per als treballs de construcció dels pous com per a l'extracció de l'aigua. Pel contingut, aquests testimonis documentals constitueixen una font interessant per als estudis d'enginyeria minera i geològica.

Aquesta sèrie forma part del fons Departament d'Indústria i Energia de la Generalitat de Catalunya (núm. 439) que es conserva a l'ANC i s'hi pot accedir lliurement perquè els documents tracten d'assumptes resolts. El catàleg informatitzat dels expedients, fet per l'Arxiu Central transferidor, s'ha incorporat al sistema de descripció dels fons de l'ANC i es pot consultar des de la sala de consulta o des del web de l'Arxiu.

Expedient de l'empresa Kali-Chemie Ibèrica SA. Plànol de secció del pou número 1, situat a Martorelles (1987). Fons Departament d'Indústria i Energia de la Generalitat de Catalunya.

RECUPERACIÓ DE FONDS DE LA GUERRA CIVIL A MOSCOU

Adelina Kondratieva en el moment de la signatura de la donació del seu fons a l'ANC.

El passat mes de juliol, Josep Fernández, cap de l'Àrea de Fons Històrics de l'ANC, i Dolores Cabra, secretària general de l'Asociación Archivo Guerra y Exilio (AGE), van viatjar a Moscou per fer un seguit de gestions que han tingut com a resultat l'ingrés de dos fons documentals i l'inici de negociacions amb diferents institucions i particulars per a la digitalització de fons sobre la Guerra Civil Espanyola.

A través d'Adelina Kondratieva, l'ANC ja conserva la documentació de l'Associació de Voluntaris Soviètics de la Guerra d'Espanya. Aquesta entitat, que forma part del Comitè de Veterans de la Gran Guerra Pàtria, conservava nombrosos documents dels militars soviètics enviats per Stalin a combatre en la Guerra Civil, documentació formada per memòries, correspondència i moltes fotografies que cal estudiar i documentar. A més, s'han iniciat converses amb fills i filles d'alguns d'aquests voluntaris perquè acceptin completar el fons amb la documentació conservada pels seus pares, sigui amb la cessió de l'original o mitjançant una còpia. L'exemple més rellevant d'aquesta actuació és el cas de la col·lecció de fotografies inèdites de l'Espanya republicana feta pel coronel Radion Malinowsky, agregat militar soviètic a l'ambaixada de Madrid i posteriorment mariscal i ministre de la Guerra de l'URSS. La senyora Natasha Malinowsky, filla del militar esmentat, s'avé a cedir una còpia digitalitzada de les fotos i a la realització d'una exposició a Catalunya.

Finalment, el viatge va ser aprofitat per passar a buscar i traslladar a l'ANC la darrera remesa de documentació del Centro Español de Moscú, formada gairebé per imatges de la vida de *los niños de la guerra* en diversos centres d'acolliment els anys quaranta. Amb relació a aquest fons, cal dir que ha estat objecte d'un ampli i exhaustiu treball d'investigació fet per un equip dirigit per la doctora Alicia Altet, de la UNED i que es publicarà aviat. Aquest treball i d'altres que seguiran han estat possibles gràcies a la feina i l'esforç de l'associació AGE, que va salvar el fons de la destrucció i va traslladar-lo a Espanya; finalment, va ser dipositat a l'Arxiu Nacional de Catalunya l'any 2000.

LA DIGITALITZACIÓ DEL FONS FAMÍLIA D'ARQUER (ARENYS DE MUNT)

Una de les línies d'actuació de l'Arxiu Nacional de Catalunya ha estat la recuperació dels fons patrimonials, conjunts documentals de gran riquesa per a l'estudi dels aspectes socials, econòmics, polítics i culturals de Catalunya en els diferents moments de la història. El fons Família d'Arquer va ingressar a l'ANC en virtut del contracte de dipòsit signat el 18 d'octubre de 1996 entre Joaquim d'Arquer i Armanguer, propietari del fons, i la Generalitat de Catalunya. El passat mes de setembre es van finalitzar els treballs de descripció i digitalització d'aquest fons que han donat com a resultat 5.000 imatges que corresponen a 568 unitats de catalogació reproduïdes amb disc compacte.

La documentació que integra el fons Família d'Arquer, fonamentalment referida al mas Arquer, ens permet analitzar l'evolució d'un patrimoni des del segle XII fins al segle XIX, conèixer des de molt a prop les relacions socioeconòmiques entre els senyors i els pagesos emfitèutics i, sobretot, estudiar els diferents mecanismes mitjançant els quals la família d'Arquer convertir-se en membres de la noblesa.

El mas Arquer de Goscons és a la rodalia de l'actual terme d'Arenys de Munt, a l'Alt Maresme. Els propietaris des del segle XI, els Arquer de Goscons, eren uns pagesos benestants d'aquella zona que, progressivament i gràcies a la bona administració dels béns, van fer créixer d'una manera notable el patrimoni durant els segles XIV i XV fins a transformar el mas Arquer en una propietat important que ultrapassava àmpliament els límits del veïnat de Goscons i de la parròquia de Sant Martí d'Arenys.

El creixement del poder econòmic de la família d'Arquer li va fer obtenir del rei Carles II el privilegi de ciutadà honrat de Barcelona. El primer beneficiari va ser Fèlix d'Arquer l'any 1680.

Si els segles XVI i XVII havien estat de prosperitat per a la família d'Arquer, al segle XVIII va començar el seu estancament, que portaria a l'empenyorament posterior. En un procés d'alienació patrimonial, els Arquer van perdre més de la meitat de les terres entre 1700 i 1766, any en què es va fer un capbreu que dona testimoni de la situació del mas Arquer. En aquell moment, la percepció de drets dominicals era molt minsa i compartida amb altres senyors feudals. Les terres en domini directe eren a la parròquia de Sant Martí d'Arenys, a Vallgorgina i a Sant Iscle de Vallalta.

Entre 1855 i 1955 els Arquer van perdre gairebé totes les terres com a conseqüència de l'abolició dels drets feudals. L'any 1965 Joaquim d'Arquer i Cladellas va recuperar la propietat del mas Arquer. La documentació aplegada per la família d'Arquer és integrada per tres-cents cinquanta documents en paper i dos-cents divuit pergamins.

La documentació en paper va ser dipositada a l'ANC relligada en sis volums que contenen, respectivament:

- Testaments i capítols matrimonials (1603-1766)
- Vendes (1608-1798)
- Vendes (1800-1890)
- Papers diversos (1500-1691)
- Papers diversos (1704 – 1885)
- «Capbreuación Mas Arquer de Goscons» 1766.

Per tal de descriure, numerar i digitalitzar tota aquesta documentació, ha calgut desenquadrar aquests volums respectant-ne, però, la classificació i ordenació original. Un cop feta la identificació de la documentació del fons i de les tipologies que integra, podem establir les sèries següents:

- a) Documentació familiar: testaments, codicils i clàusules testamentàries dels membres de la família d'Arquer i altres famílies emparentades, capitulacions matrimonials i èpoques de pagaments de dots (segles XV-XVIII).
- b) Documentació feudal i senyorial: capbreus, establiments emfitèutics, vendes, redempció de censos, censals, confessions de domini i percepció de drets sobre les terres i molins del mas Arquer de Goscons (segles XI-XIX).
- c) Documentació judicial: concòrdies de plets per la percepció de drets dominicals i repartiments d'herències (segles XVI-XVIII)
- d) Documentació diversa: correspondència, comptes fragmentaris, beneficis eclesiàstics, etc.

Es preveu que el fons Família d'Arquer es podrà consultar per Internet a finals del 2003.

LA DOCUMENTACIÓ DEL CLUB EXCURSIONISTA DE GRÀCIA

L'excursionisme científic va ser una de les activitats que a la segona meitat del segle XIX van contribuir a transformar la Renaixença literària, iniciada per Bonaventura Carles Aribau i sobretot per Joaquim Rubió i Ors, *lo Gaiter del Llobregat*, en un moviment de recuperació de la cultura i del sentit d'identitat de Catalunya. Després de la creació de l'Associació Catalana d'Excursions Científiques l'any 1876, van ser moltes les entitats que es van fundar amb la vocació d'estudiar i recórrer el país, i d'omplir de contingut el catalanisme com a moviment social que pretenia la seva regeneració i modernització. L'excursionisme va esdevenir una activitat de gran predicament i popularitat, i tant les entitats especialitzades en aquesta pràctica com les que l'acollien com una activitat més de les que feien es van estendre per tot el país i es van implantar a ciutats, poblacions rurals i barris de tota mena.

Una d'aquestes entitats era el Club Excursionista de Gràcia. Fundat el 1922 sota el nom de Grup Excursionista Mai Enrera, va mantenir aquesta denominació fins que la dictadura del general Primo de Rivera va prohibir els noms catalans. En

aquell moment va adoptar el nom de Club Excursionista de Gràcia (GEC), que ha perdurat fins avui.

L'entitat ha fet les seves activitats a través de les seccions que al llarg dels anys s'han constituït:

Cultural i d'Estudis. Present des de la creació del club, ha estat la secció principal de l'entitat dedicada al coneixement i la difusió de la cultura tradicional, la història i l'etnografia del país. Les actuacions més destacades han estat la conservació del forn ibèric i l'ermita de Sant Adjutori, a la serra de Collserola, i la creació de col·leccions importants de material arqueològic, cedides, en part, a institucions públiques. És la secció responsable de la biblioteca.

Arxiu de Gràcia. Creada el 1927, aquesta secció es dedica al recull de documentació sobre la història de l'antiga vila de Gràcia, actualment cedida a l'Arxiu del Districte de Gràcia.

Càmping Club de Gràcia. Creat el 1931, és soci del Càmping Club de França, amb el qual manté una col·laboració estable.

Secció de Muntanya. Constituïda el 1940, es dedica a la iniciació en l'excursionisme a través de tota mena de cursos i a practicar-lo des de la vessant més esportiva. És la responsable de l'organització anual de la travessa Matagalls-Montserrat, la marxa de resistència més antiga de Catalunya.

Grup Especial de Muntanya (GEDE). Establert el 1941, és el segon grup especialitzat en la pràctica de l'escalada fundat a Catalunya i ha estat l'iniciador de moltes vies a Montserrat i a altres indrets del país. És el responsable d'organitzar la travessa GEDE, d'esquí de muntanya, i les expedicions internacionals del GEC.

Cantaires Muntanyencs. Coral especialitzada en el repertori de cançó de muntanya, es va instituir el 1951.

Grup d'Investigacions Espeleològiques (GIE). Fundat el 1953, ha estat el descobridor de les coves Marigot, de Benifallet (Baix Ebre).

Agrupament Escolta Pere Rosselló. Actiu entre 1957 i 1985, i en una segona fase des de 1987, forma part dels Escoltes Catalans, l'associació de l'escoltisme laic de Catalunya.

Com a reconeixement de la seva trajectòria, el govern de la Generalitat va concedir a l'entitat la Creu de Sant Jordi l'any 1992.

De tota la documentació creada i reunida, el CEG ha decidit cedir la següent a l'Arxiu Nacional de Catalunya:

- Col·lecció de pergamins dels segles XIV-XVII
- Documentació de les activitats pròpies i relacions amb altres entitats
- Sèrie de correspondència des de 1931
- Documentació interna de les diferents seccions
- Fitxes i documentació diversa sobre els socis
- Llibres i documentació comptable
- Col·lecció de la revista i del butlletí editats pel CEG
- Col·lecció de positius i plaques fotogràfiques de vidre
- Diplomes, cartells i mapes

—Col·lecció de comunicats del Servei Meteorològic de Catalunya de 1937-1938

El conjunt d'aquest material ocupa 84 metres lineals de prestatgeria.

SIMPOSI SOBRE PAU CASALS

Els passats 10, 11 i 12 de juliol es va celebrar a la Vil·la Casals (Sant Salvador, el Vendrell) el Simposi sobre Pau Casals, organitzat per la Fundació Pau Casals. Els objectius d'aquest simposi eren:

Posar en contacte els responsables dels arxius i dels centres de documentació sobre Pau Casals.

Intercanviar informació i metodologia per optimitzar els recursos documentals.

Posar en contacte els responsables polítics i culturals del Vendrell, Prada i Puerto Rico (San Juan i Mayagüez) per enfortir lligams i establir projectes de cooperació.

En l'acte d'obertura hi van participar l'Honorable Senyor Jordi Vilajoana, conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya; Joan Carles Brugué, vicepresident de la Fundació Pau Casals; Evangelina Colón, directora executiva de la Corporación de las Artes Musicales de Puerto Rico, i la senyora Helena Arribas, alcaldessa del Vendrell.

La presentació de les jornades tècniques va anar a càrrec del director de la Fundació Pau Casals, Narcís Castanyer; l'historiador Josep Maria Ainaud de Lasarte va donar la conferència inaugural, titulada «Pau Casals i la pau: un home universal».

La jornada matinal del dia 11 es va dedicar als museus, les col·leccions i els arxius documentals; l'historiador Francesc Vilanova va fer de moderador d'aquesta sessió. Es van presentar les ponències de José Delannoy, curador del Museo Pablo Casals de Puerto Rico; Núria Ballester, conservadora del Museu Pau Casals del Vendrell; Mr. Quelos, de Prada de Conflent, i Rosa Maria Cruellas, tècnica arxiviera de l'Arxiu Nacional de Catalunya, que amb la ponència titulada «El fons documental Pau Casals» va exposar la història arxivística i el contingut d'aquest fons personal i el tractament tècnic que s'hi dona.

DRETS D'IMATGE I INTERNET

Des de fa uns quants anys, l'Arxiu Nacional de Catalunya té, entre els projectes principals, ampliar la difusió dels fons que conserva per tal de facilitar-ne la consulta als investigadors i a tot el públic. Per aquest motiu i comptant amb les possibilitats que ens ofereix la tecnologia, ja és possible la consulta per Internet de les unitats de catalogació dels fons tractats i d'aquells a què es pot accedir lliurement. Tot i això, el projecte, molt més ambiciós, també inclou la possibilitat d'accedir a la

Àlbums i postals del Comissariat de Propaganda Política. Fons Generalitat de Catalunya (II República).

Noies vora el mar durant l'acte de restabliment del nom *Vilamar* a les colònies escolars de Calafell (17 de juliol de 1930). Fons Brangulí.

visualització dels documents descrits, sigui documentació textual o no textual (fotografies, mapes, cartells, plànols i d'altres). Aquest objectiu ha comportat la digitalització de fons que, un cop associats a la descripció, en permetrà la consulta ràpida i completa tant a la sala de consulta com per via telemàtica.

El projecte de digitalització de fons fotogràfics té en compte, en primer lloc, aquells que, per la rellevància, són més consultats i aquells que, per l'antiguitat, l'estat de conservació o per altres raons, requereixen un suport alternatiu per tal de preservar l'original. Tots els fons digitalitzats podran ser consultats a la seu de l'Arxiu Nacional; ara bé, podran ser

consultats per Internet solament els fons que hagin passat a domini públic o aquells altres dels quals l'Arxiu hagi adquirit els drets d'explotació per cessió, donació, compra o una altra figura jurídica; en especial, els drets de reproducció, distribució i comunicació pública per a qualsevol país del món i qualsevol modalitat d'explotació, distribució, suport, format i mitjà, incloent-hi els audiovisuals, els informàtics, els multimèdia i els telemàtics, i fins que aquests drets passin a domini públic.

L'Arxiu Nacional vol presentar públicament aquest projecte amb el fons dels fotògrafs Brangulí, el fons fotogràfic Generalitat Republicana (Comissariat de Propaganda Política) i les fotografies del fons Francesc Macià que corresponen a la seva activitat protocol·lària com a president de la Generalitat. Pel que fa al primer fons, els drets han estat adquirits als hereus dels autors. Respecte als altres dos fons, creiem que la presumpta titularitat dels drets correspon a la Generalitat. Tanmateix, atès que no han passat a domini públic i que la manca de documentació acreditativa podria crear una situació d'inseguretat jurídica, es comunicarà mitjançant un anunci a la premsa per tal que aquelles persones que hi tinguin més dret puguin reclamar l'autoria de les imatges dels fons esmentats amb una acreditació. El termini establert de les reclamacions, que s'adreçaràn al director de l'Arxiu Nacional amb un escrit, es fixa en vint dies naturals.

TESAURUS A L'ÀREA D'IMATGES, GRÀFICS I AUDIOVISUALS

Donem a conèixer la versió inicial del primer tesauro d'abast general elaborat per l'Àrea d'Imatges, Gràfics i Audiovisuals (AFI) i que és el fruit de tres mesos de feina. Aquest tesauro recull prop de cinc mil termes corresponents a gairebé tot el coneixement humà. Sense pretendre cap altra cosa, és una eina molt útil que ha estat el resultat de recopilar els descriptors introduïts lliurement al llarg del temps per diferents indexadors a múltiples bases de dades (aproximadament, uns dos mil cinc-cents termes), de completar-los amb d'altres extrets de tesaurus publicats i mitjançant la consulta de diccionaris especialitzats i d'elaborar una jerarquia de sis nivells agrupats en dinou blocs temàtics. També s'ha aprofitat parcialment un vocabulari elaborat per a l'ús de l'aplicació DAC-BIS del fons que el Departament de Presidència es va encarregar de digitalitzar i descriure en el seu banc d'imatges i que actualment gestiona l'Arxiu Nacional.

El tesauro resultant serà sotmès a un període de proves i posteriorment s'incorporarà al diccionari de termes temàtics del mòdul d'imatges del GANC; a més, servirà per indexar d'una manera controlada tota la documentació de l'AFI en les diverses tipologies i per facilitar la cerca als usuaris de sala i a aquells que facin servir el motor de cerca web que s'ha projectat i que es posarà en marxa en un futur pròxim. Esperem, també, que serveixi com a punt de partida per a l'elaboració consensuada entre les diferents àrees d'un tesauro únic aplicat per a tots els fons de l'Arxiu Nacional de Catalunya.

ÀREA DELS FONDS DE L'ADMINISTRACIÓ

Fons de la Generalitat de Catalunya Departament d'Indústria i Energia de la Generalitat de Catalunya

–Expedients d'instal·lacions receptores de baixa tensió (1980-1987), 60,6 metres lineals. Catàleg d'expedients fet per l'Arxiu Central d'Indústria, Comerç i Turisme; 6.830 registres.

–Expedients d'autorització de labors mineres de captació i d'instal·lació de mecanismes d'elevació de l'aigua subterrània (1977-1987), 22,4 metres lineals. Catàleg d'expedients fet per l'Arxiu Central d'Indústria, Comerç i Turisme; 2.740 registres.

Fons d'institucions

Institut Escola

–Vuit planxes de gravat sobre fusta i catorze peces de gravat sobre linòleum fetes pels alumnes de l'Institut Escola (1932-1939). Objectes procedents de l'espai dedicat a l'Institut Escola a l'exposició Ciutadana Maria Aurèlia Capmany, i donats pel senyor Daniel Roca i Vendrell; 0,1 metres lineals.

Junta Electoral de Zona de Barcelona

–Sobres de les diferents meses electorals de les eleccions locals del 25 de maig de 2003; 30 metres lineals.

Centre Penitenciari d'Homes de Barcelona (presó Model)

–Expedients d'interns que han causat baixa (1960-1976); 0,1 metres lineals.

ÀREA DELS FONDS HISTÒRICS

Fons d'associacions i fundacions

Club Excursionista de Gràcia

Documentació i publicacions de les activitats d'aquest club i de les relacions amb altres entitats. 10 pergamins. Segles XVI-XX; 84 metres lineals.

Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi

Documentació sobre les relacions externes. 1971-2001; 3,9 metres lineals.

Vascos Niños de la Guerra Civil 1936-1939 (VASNIGUE)

Llibre d'actes i de registre de socis, correspondència, informes i documentació administrativa. 1993-2003; 1,2 metres lineals.

Comissió Organitzadora de la Commemoració del Centenari de la Naixença de Pompeu Fabra (1868-1968)

Documentació sobre els actes fets en diverses poblacions i la comptabilitat; recull de premsa i publicacions. 1968; 3,2 metres lineals.

Festes de Cultura Popular Pompeu Fabra

Documentació sobre les festes fetes a diverses poblacions, els patrocinadors, la comptabilitat i la correspondència; recull de premsa i material de propaganda. 1969-1993; 4,8 metres lineals.

Fons comercials i d'empreses

Hac, SA (Concèntric i Cova del Drac)

Correspondència general i amb emissores de ràdio, retalls de premsa

sobre artistes i documentació sobre *royalties*. 1965-1973; 2,4 metres lineals.

Grup d'empreses Rabinad

Documentació dels centres de Barcelona, l'Hospitalet de Llobregat, Vilafranca del Penedès, Tarragona, Lleida i Girona, i de la comptabilitat, el personal i la publicitat. 1944-2002; 9 metres lineals.

Fons patrimonials i familiars

Llinatge Picó

95 pergamins, 7 llibres espèculs, 1 llibre d'actes, 2 llibres de rendes i diversos lligalls de documentació patrimonial i familiar dels llinatges Picó, Morgadès i Bru; Empordà, Osona, Vallès, Barcelonès i Ribera d'Ebre. Segles XVII-XX; 4,4 metres lineals.

Fons personals

Lluís Companys

Textos d'intervencions públiques, dossier de premsa i documentació familiar. 500 positius, aproximadament, d'actes públics presidits per Companys. 1934-1940; 0,2 metres lineals.

Manuel Borguñó

Documentació familiar i personal, correspondència, documentació sobre la seva activitat com a músic i l'obra musical publicada. Biblioteca i hemeroteca. 1898/1973; 0,6 metres lineals.

Miquel Coll i Alentorn

Documentació familiar, personal i de les activitats polítiques. Correspondència i obra original de temes d'història. 1904-1990; 25,6 metres lineals.

Francesc Xavier Vela i Parès

Documentació sobre la seva activitat com a advocat. 1960-2000; 1,2 metres lineals.

Joaquín Soler Serrano

Documentació personal i professional. Dossiers temàtics, recull de premsa i biblioteca. Arxiu fotogràfic, sonor i d'àudio. 1920-2000; 60 metres lineals.

Francesc Macià

Documentació de l'estada a la presó de la Santé (París): original manuscrit del poema de Ventura Gassol «El Nadal dels captius», carta de Macià a Josep Grau i carta de Macià als amics de Buenos Aires; menú del dinar d'homenatge ofert a Macià pel Comitè Llibertat de Buenos Aires i carta de Macià com a president.

ÀREA DELS FONDS D'IMATGES, GRÀFICS I AUDIOVISUALS

Fons d'associacions i fundacions

Club Excursionista de Gràcia

5.959 plaques de vidre de dimensions diferents, 961 negatius plàstics, 4 positius sobre excursionisme, paisatge, arquitectura, monuments, costums, vida quotidiana, món rural, Barcelona ciutat, exposicions universals, etc. i 3.000 cartells sobre les activitats del club.

Fons comercials i d'empresa

Ter Industrial, S.A.

40 fotografies en blanc i negre d'aquesta indústria tèxtil, entre les quals destaquen especialment les del desmantellament de les instal·lacions i el desballestament de la maquinària.

Tecla Sala e Hijos, S.A.

5 fotografies en blanc i negre i 10 en color de la fàbrica de Roda de Ter i dels danys provocats per inundacions (1957-1982).

Col·lecció de documents del viatge del vaixell *Winnipeg* a Xile (AGE)

Un cartell de l'exposició sobre el seixantè aniversari del viatge del *Winnipeg* (setembre de 1999).

Maquinista Terrestre y Marítima, S.A.

20 fotografies en blanc i negre de material diferent construït per l'empresa.

Fons patrimonials i familiars

Família Maluquer

12 plaques estereoscòpiques sobre la desfilada del Dia de la Raza (1927) i la Central Hidroelèctrica de Molinos (1927).

Llinatge Despujol

Àlbum de vellut verd i cantoneres amb 36 albúmines (1855-1885).

Família Giralt de Sant Pere de Ribes

1 arbre genealògic, 6 plànols de la casa de l'eixample de Sant Pere de Ribes i 39 positius (retrats).

Fons personals

Dolors Marsans i Comas

14 fotografies en blanc i negre, 11 en color, 30 postals i material divers del seu fons personal relacionat amb la defensa dels animals i la figura del doctor Albert Schweitzer.

Fons personal de l'ANC (Miscel·lània)

29 fotografies sobre l'activitat com a músic del compositor, director de cor i pedagog Manuel Borguñó.

Jordi Casacuberta i Pérez

32 positius fotogràfics; 8 procedeixen de l'arxiu fotogràfic del Comissariat de Propaganda i la resta són reproduccions sobre activitats dels presidents de la Generalitat.

Josep Giralt Raventós

85 cartells, 1 plànol, 4 mapes, 13 auques i material imprès divers.

Miquel Coll i Alentorn

3 cartells, 46 diplomes, 9 gravats, 3 plànols, 87 dibuixos, 5 fotos en blanc i negre sobre l'activitat personal i política.

Joaquín Soler Serrano

2.963 discos, 686 cintes magnetofòniques, 451 cintes de vídeo, 940 cassets, 161 rotlles d'imatge en moviment, 7.500 (aprox.) fotografies i 900 diapositives sobre l'activitat com a periodista en el món de la ràdio i la televisió.

Col·leccions

Col·lecció de plànols de l'ANC

88 plànols i 32 dibuixos de l'arquitecte Cèsar Martinell i Brunet en què destaca el material dels cellers cooperatius.

Col·lecció de dibuixos i gravats de l'ANC

1 litografia 2/150 de Francesc Artigau i Seguí feta per a la Mútua Asepeyo com a celebració del Dia de la Seguretat i la Salut en el Treball.

Agenda

**SETEMBRE
DESEMBRE 2003**

C U R S O S

Desastres a l'arxiu: què fer i com evitar-los

23 i 24 d'octubre de 2003, de 9 a 14 h a l'Arxiu Nacional de Catalunya. Organitzat per l'Escola d'Administració Pública de Catalunya.

Règim jurídic d'accés a la documentació de titularitat privada conservada en centres d'arxiu públic

17 i 18 de novembre de 2003, de 9 a 14 h i de 16 a 18.30 h i 19 de novembre de 2003, de 9 a 14 h a l'Escola d'Administració Pública de Catalunya.

Organitzat per l'Escola d'Administració Pública de Catalunya.

Cursos d'Heràldica, Sigil·lografia, Paleografia I i II, Vexil·lologia, Genealogia, Llatí medieval i La informàtica al servei de la documentació familiar i genealògica: el GDS

Primer semestre de 2004 a l'Arxiu Nacional de Catalunya, Organitzats per la Societat Catalana de Genealogia, HSNV

E X P O S I C I O N S

Cartells de prevenció d'accidents laborals. Fons de l'ANC.

Palau Llobera, Solsona, Arxiu Comarcal de Solsona, del 16 al 18 de maig de 2003; Antic Sindicat, Lloret de Mar, Ajuntament de Lloret de Mar, del 15 al 27 de juliol de 2003.

Fotomuntatges. Gabriel Casas.

Antiga Audiència, Tarragona, Ajuntament de Tarragona, del 5 al 30 de maig de 2003.

El nu femení. Fotografies d'Antoni Esplugues

Sentmenat, Ajuntament de Sentmenat, del 5 al 20 de juliol de 2003.

Barcelona-Portbou, 125 anys d'història.

Arxiu Nacional de Catalunya. Organitzada conjuntament amb la comissió organitzadora del cent vint-i-cinquè aniversari de la connexió ferroviària internacional entre França i Espanya pels Pirineus orientals. ANC, de l'11 d'octubre al 15 de desembre de 2003.

C O N F E R È N C I E S

HOMENATGE AL PARE MIQUEL BATLLORI

Cicle de conferències organitzat per l'Arxiu Nacional de Catalunya, l'Ajuntament de Sant Cugat del Vallès i l'Associació d'Amics de la Unesco de Valldoreix-Sant Cugat.

Totes les conferències tindran lloc a l'Arxiu Nacional de Catalunya a les 8 del vespre.

El pare Miquel Batllori: humanista, historiador i jesuïta

Dijous 6 de novembre de 2003

Pare Josep Maria Benítez, jesuïta

El pare Miquel Batllori: la biografia d'un català universal

Dijous 13 de novembre de 2003

Cristina Gatell, historiadora

El pare Miquel Batllori: la seva aportació a la història de la cultura

Dijous 20 de novembre de 2003

Pare Josep Massot, monjo de l'Abadia de Montserrat

Taula rodona

Dijous 27 de novembre de 2003

Pare Antoni Blanc, jesuïta; Josep Maria Sans i Travé, director general del Patrimoni Cultural; Eliseu Climent, president d'Acció Cultural del País Valencià; Agustí Alcoberro, historiador.

NOBLESA I SOCIETATS.

ACTITUDS DE LA NOBLESA CATALANA DAVANT LES GUERRES CIVILS I ELS CONFLICTES POLÍTICS (SEGLES XV-XIX)

Cicle de conferències organitzat per l'Institut d'Estudis Nobiliaris Catalans, entitat vinculada a l'Arxiu Nacional de Catalunya.

Totes les conferències tindran lloc a les 8 del vespre a la seu de la Direcció General del Patrimoni Cultural, carrer de la Portaferriça, 1 (Palau Moja), Barcelona.

La noblesa catalana i el Compromís de Casp

Dimarts 4 de novembre de 2003

Doctor Sebastià Riera i Viadé, professor d'història de la Universitat Autònoma de Barcelona

El braç militar de Catalunya en la guerra civil catalana del segle XV

Dimarts 2 de desembre de 2003

Doctor Jaume Sobrequés i Callicó, catedràtic d'història de Catalunya de la Universitat Autònoma de Barcelona

La participació de la noblesa en la guerra dels Segadors

Dimarts 3 de febrer de 2004

Doctora Eva Serra i Puig, professora d'història moderna de la Universitat de Barcelona

La noblesa catalana en la Guerra de Successió. Austracistes i borbònics

Dimarts 2 de març de 2004

Doctor Joaquim Albareda i Salvadó, catedràtic d'història moderna de la Universitat Pompeu Fabra

Els nobles catalans durant la guerra del Francès

Dimarts 6 d'abril de 2004

Doctor Maties Ramisa, professor d'història de la Universitat de Vic

La participació de la noblesa en les guerres carlines

Dimarts 4 de maig de 2004.

Doctor Pere Anguera i Nolla, catedràtic d'història contemporània de la Universitat Rovira i Virgili

R E C U L L D E P R E M S A

–Sans Travé, director de Patrimoni Cultural. *El Diari de Sant Cugat*, 5.6.2003.

–Crònica d'una espoliació. L'Archivo de Salamanca ha destruït el 90% de les 160 tones de «papers» requisats a Catalunya. *Avui*, 8.6.2003.

–Un ensayo explica cómo operó la red franquista de expolio de documentos. *El País*, 8.6.2003.

–Salamanca, el archivo destruido. *La Vanguardia*, 8.6.2003.

–Archivo destruido. *La Vanguardia*, 8.6.2003.

–Un informe dels arxivers catalans reivindica els papers de Salamanca. *Diari de Girona*, 9.6.2003.

–Manifiesto sobre el Archivo de la Corona de Aragón. *La Vanguardia*, 11.6.2003.

–Cruanyes segueix el rastre dels papers de Salamanca. *El Periódico*, 11.6.2003.

–L'Arxiu Nacional compra a França una maleta amb 500 fotos i documents de Lluís Companys. *Avui*, 12.6.2003.

–ERC vol que el govern català reclami als jutjats els “papers de Salamanca”. *Avui*, 12.6.2003.

–El franquismo destruyó los documentos incautados. *El Mundo*, 12.6.2003.

–El Parlament obre la via judicial per reclamar els “papers de Salamanca”. *Avui*, 13.6.2003.

–Suport a la via judicial per l'arxiu de Salamanca. *El Periódico*, 13.6.2003.

–El Parlament insta la Generalitat a esgotar les vies per recuperar els arxius. *Diari de Girona*, 13.6.2003.

–El Parlament insta el govern a exigir els “papers de Salamanca” per totes les vies. *El Punt*, 13.6.2003.

–El Parlament avala la via judicial para reclamar los “papeles de Salamanca”. *El Mundo*, 13.6.2003.

–Cruanyes cree que los papeles de Tarradellas tendrían que acabar en una institución pública. *La Razón*, 16.6.2003.

–Documents de 16 poblacions de Lleida segueixen a l'Arxiu de Salamanca. *Segre*, 16.6.2003.

–L'Arxiu Nacional compra documents de Companys. *Segre*, 19.6.2003.

–Salamanca, l'arxiu de la repressió. «Presència», 20.6.2003.

–El TSJC anul·la els símbols de BCN i reobre la guerra de les banderes. *El Periódico*, 28.6.2003.

–Els Papers. Article d'Ignasi Riera. *Avui*, 04.7.2003.

–La documentación sobre les Avellanes seguirá en Balaguer. *La Mañana*, 10.7.2003.

–L'Archivo de Salamanca exposa l'espoliació de la maçoneria. *Avui*, 16.7.2003.

–L'arxiu dels botxins. *El Periódico*, 18.7.2003.

–Donan a Cultura el fondo documental de Xurriuguera. *La Mañana*, 26.7.2003.

–El deure de tornar els papers. *El 9 Nou*, 8.8.2003.

–La familia Soler cede su archivo personal. *ABC*, 9.8.2003.

–Soler Serrano, un archivo felizmente recuperado. *ABC*, 9.8.2003.

–La familia de Soler Serrano cede su archivo a la Generalitat. *El Mundo*, 9.8.2003.

–La Generalitat es fa càrrec de l'arxiu personal de Soler Serrano. *Avui*, 10.8.2003.

–Soler Serrano cedeix el seu arxiu a la Generalitat. *El Periódico*, 10.8.2003.

–El blindatge de Salamanca. *El Punt*, 21.8.2003.

–Més d'una vintena d'ajuntaments valencians reclamen el retorn dels “papers de Salamanca”. *Avui*, 21.8.2003.

–Fallece Serrano Suárez, ministro de exteriores y hombre fuerte de los inicios del franquismo. *La Vanguardia*, 2.9.2003.

–La documentación catalana a Salamanca. Ressenya. *El Diari de Sant Cugat*, 4.9.2003.

–Francec Balada, nou director de l'ANC. *El Diari de Sant Cugat*, 4.9.2003.

–Los archivos del poder. *El País*, 6.9.2003.

–Una qüestió de dignitat. *Avui*, 11.9.2003.

–Los papeles de Salamanca. *La Vanguardia*, 21.9.2003.

